

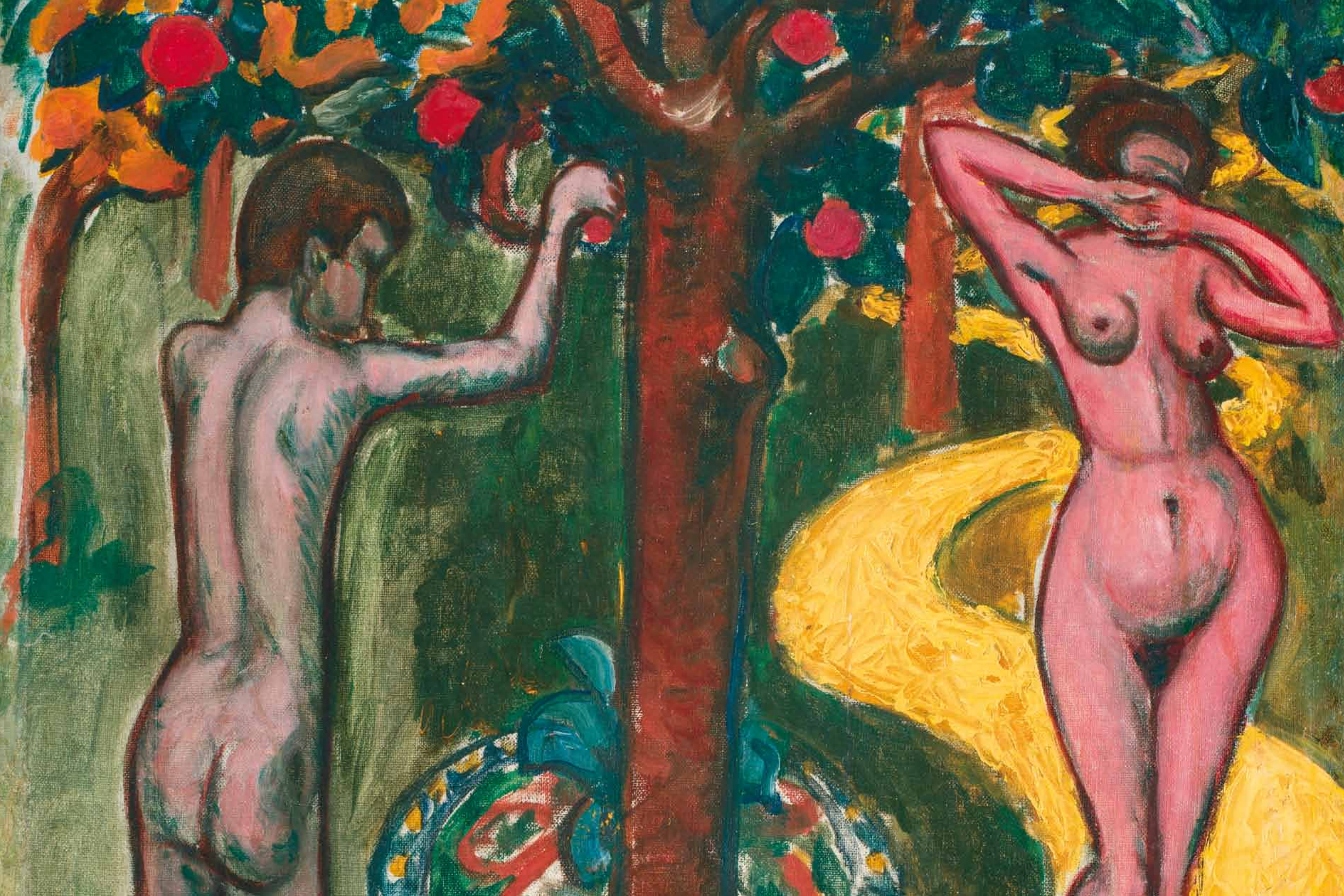
VIRÁGJUDITGALÉRIA

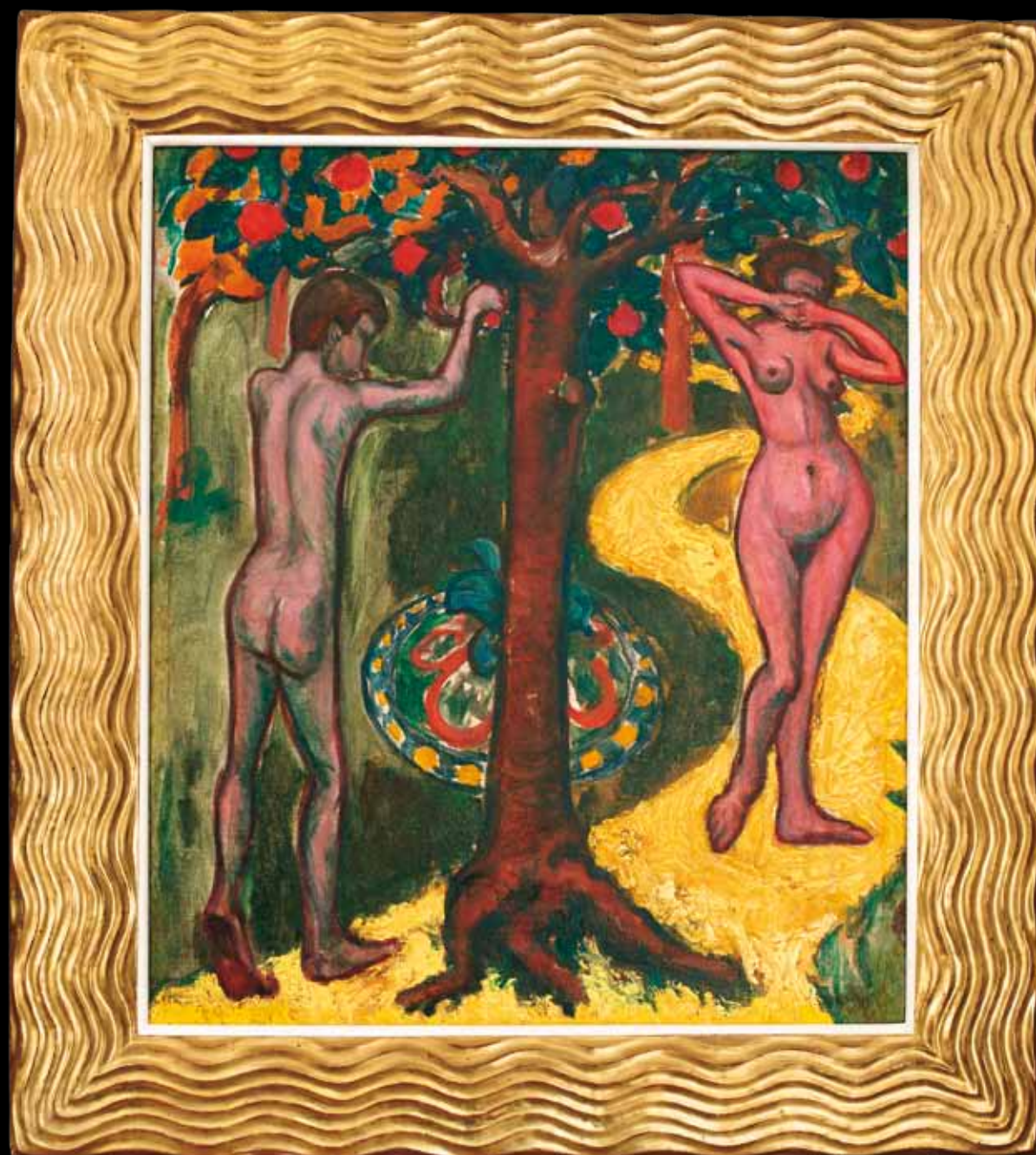
TIHANYI LAJOS
PONT SAINT MICHEL, 1908

Tihanyi Paris od.

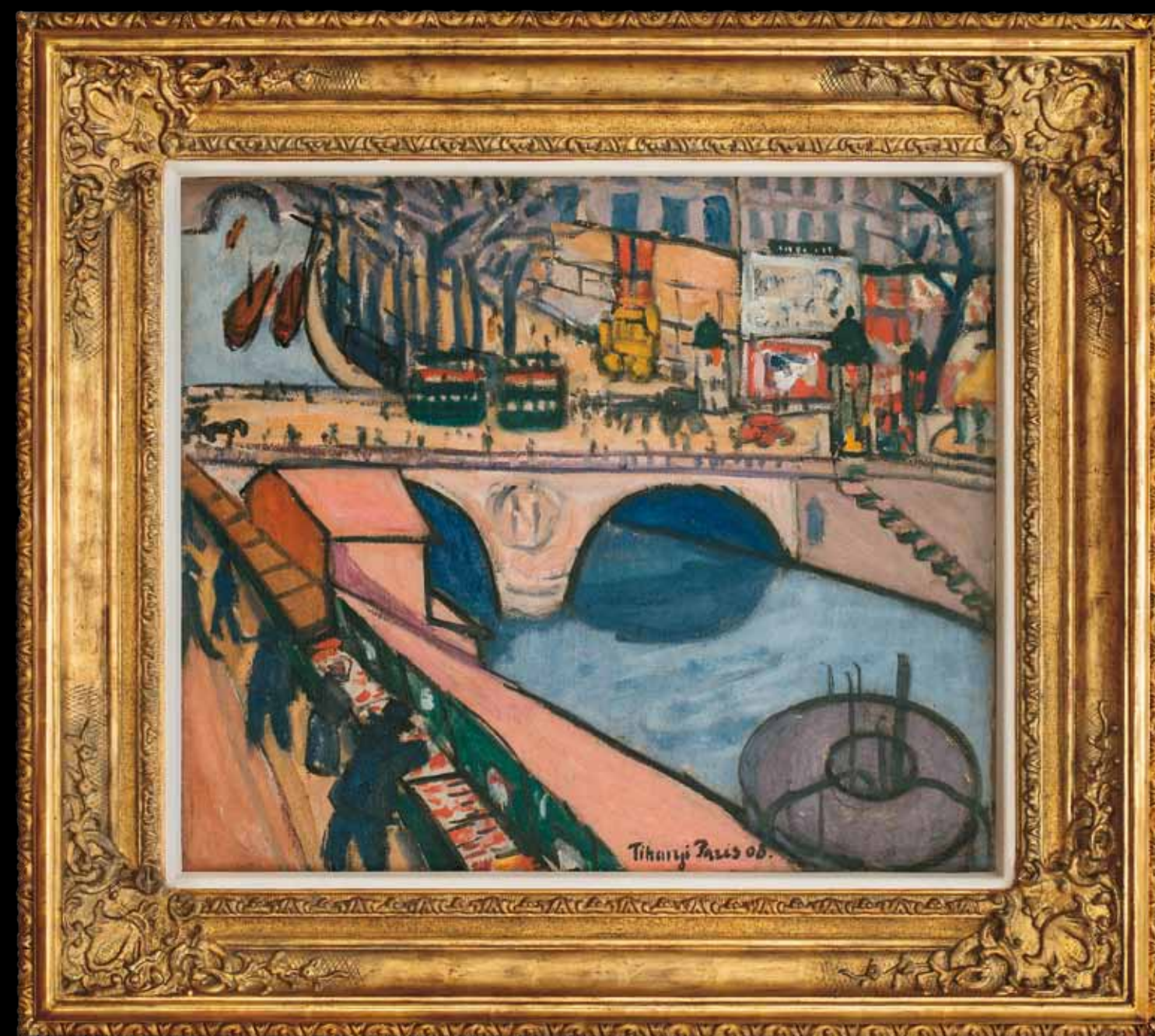

VIRÁGJUDITGALÉRIA
www.viragjuditgaleria.hu

háttoldalon: TIHANYI LAJOS: ÁDÁM ÉS ÉVA

TIHANYI LAJOS: PONT SAINT MICHEL, 1908

Jelen képünk a Nyolcak (Die Acht) kiállításán, Kunstforum, Bécs, 2012

Jelen képünk a Párizs-Budapest kiállításon, Virág Judit Galéria, 2017

Jelen képünk a Párizs-Budapest könyv címlapján, Virág Judit Galéria, 2017

TIHANYI LAJOS (1885-1938)

PONT SAINT MICHEL, 1908
hátdoldalon: ÁDÁM ÉS ÉVA, 1907

Olaj, vászon, 55x65 cm
Jelezve jobbra lent: Tihanyi Paris 08.

Kezdő ár: 80 000 000 Ft / 258 065 EUR
Becsérték: 150 000 000 – 200 000 000 Ft
Estimated value: 483 871 – 645 161 EUR

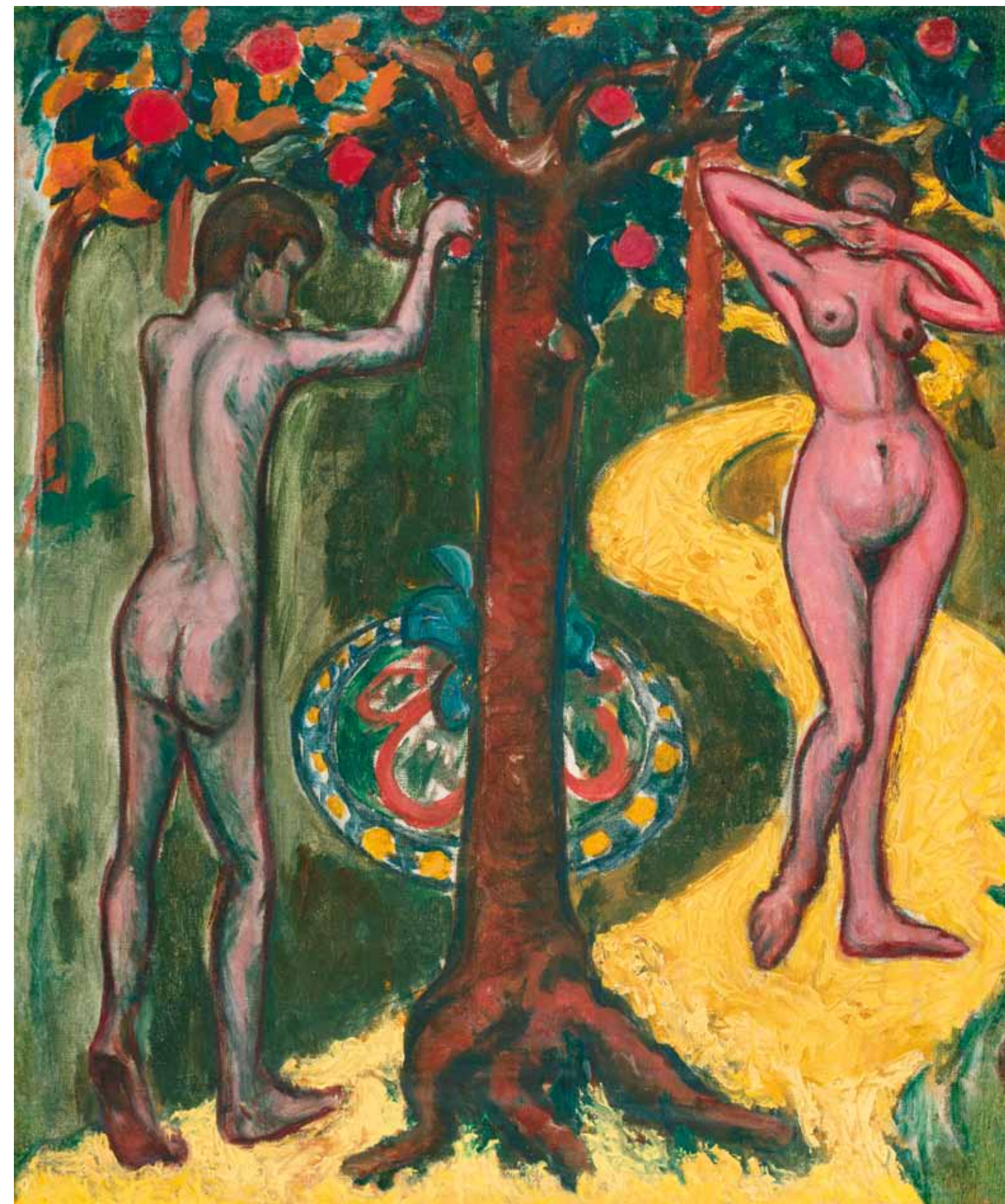
KIÁLLÍTVÁ ÉS REPRODUKÁLVA:

- ▶ A magyar festészet rejtőzködő csodái II. szerk: Virág Judit- Törő István. Virág Judit Galéria, Budapest, 2005. szeptember 10. – október 9. katalógus: 7.
- ▶ Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914. Szerk.: Passuth Krisztina – Szücs György. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2006. március 22. – július 30. katalógus 233 a-b.
- ▶ Fauves Hongrois 1904-1914. Musée d'art moderne de Céret, 2008. június – október, katalógus: 140.
- ▶ Fauves hongrois 1904-1914. Musée départemental Matisse, Le Chateau-Cambrésis, 2008. október – 2009. február, katalógus: 140.
- ▶ Fauves hongrois. La leçon de Matisse 1904-1914, Musée des Beaux-Arts, Dijon, 2009. március – június, katalógus: 140.
- ▶ A Nyolcak. Centenárium kiállítás. Janus Pannonius Múzeum Modern Magyar Képtár, Pécs, 2010. december 10. - 2011. március 27. katalógus: 382.
- ▶ Die Acht. Ungarns Highway in die Moderne. A Nyolcak. szerk: Barki Gergely, Benesch Evelyn, Rockenbauer Zoltán. Bank Austria Kunstforum, 2012. szeptember 12. - december 2. 39. oldal
- ▶ Passuth Krisztina: Tihanyi Lajos. Egy bohém festő Budapesten, Berlinben és Párizsban. Kogart, Budapest, 2012. 22. kép
- ▶ Párizs – Budapest 1890-1960. Képzőművészeti kapcsolatok Párizs és Budapest között. szerk: Kaszás Gábor, Szeredi Merse Pál, Kelen Anna, Virág Judit. Virág Judit Galéria, 2017. október 27. – november 26. (borító és 40. kép)

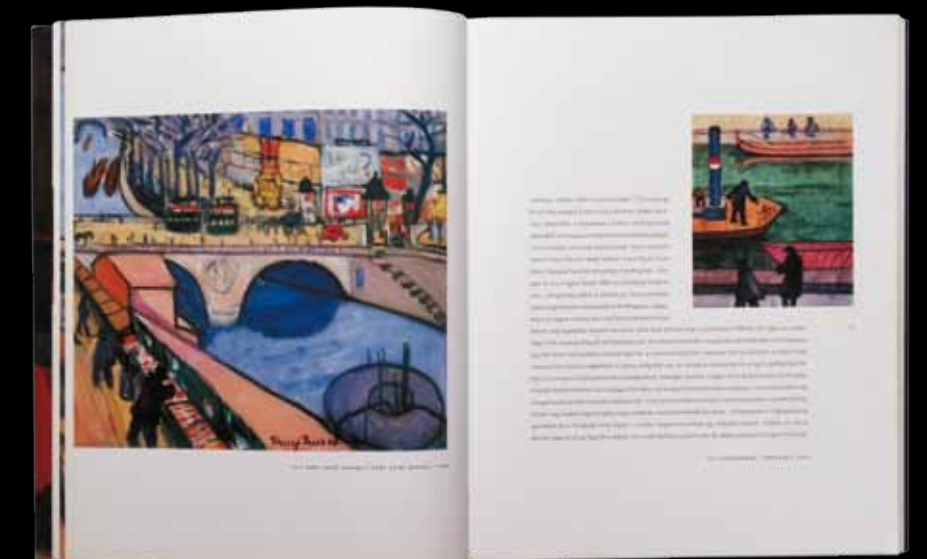
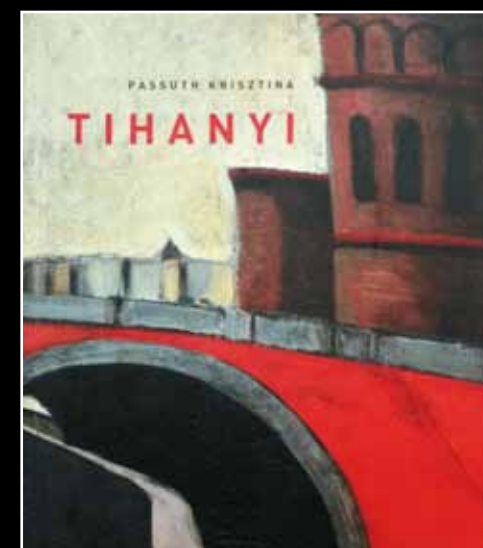
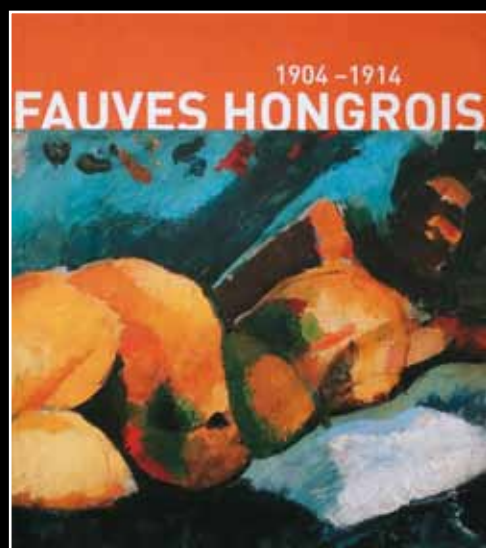
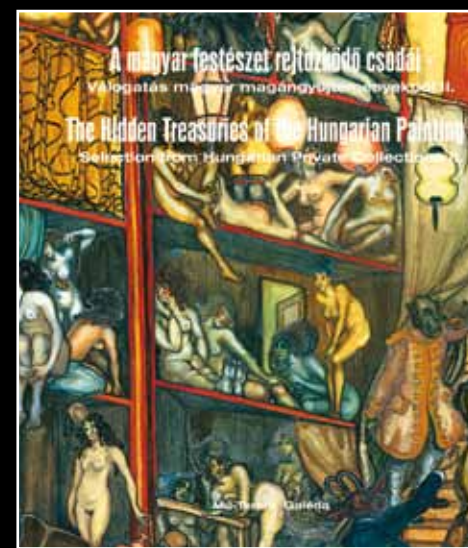
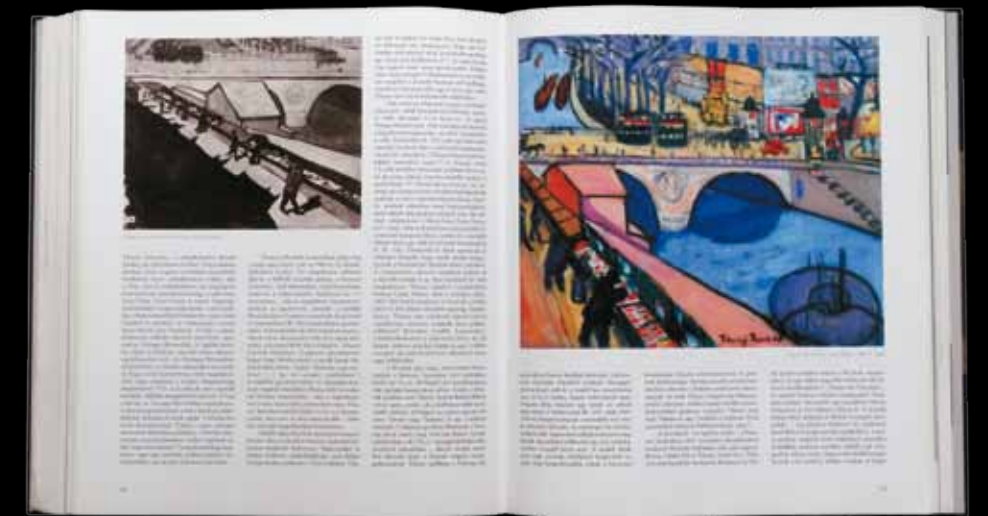
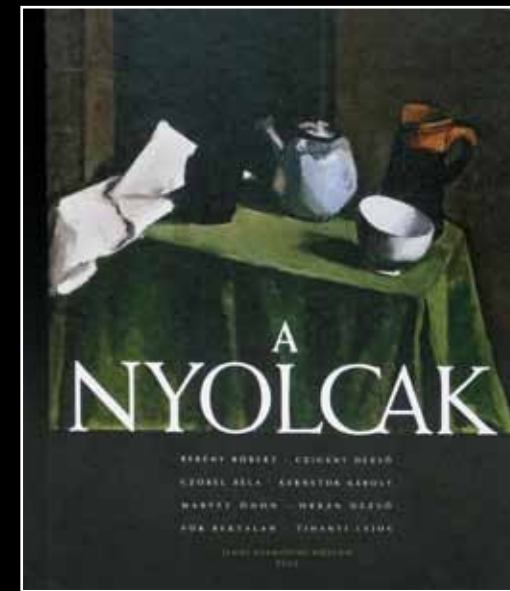
REPRODUKÁLVA

- ▶ Passuth Krisztina: Tihanyi Lajos. Magyar Nemzeti Galéria – Kossuth Kiadó, Budapest, 2015. 16. kép
- ▶ Aranykorok romjain. Szerk: Molnos Péter. Kieselbach Galéria, Budapest, 2015. november 6 - 26. 227.
- ▶ Molnos Péter: Tihanyi Lajos: Pont St. Michel 1908. Kieselbach Galéria, Budapest, 2016. 19.

TIHANYI LAJOS | PONT SAINT MICHEL, 1908
 | hátoldalon: ÁDÁM ÉS ÉVA, 1907

A FESTMÉNY REPRODUKCIÓI A HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁSOKAT KÍSÉRŐ ALBUMOKBAN

- Passuth Krisztina: Tihanyi Lajos. Egy bohém festő Budapesten, Berlinben és Párizsban. Kovács Gábor Művészeti Alapítvány, 2012
- Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914 (szerk. Passuth Krisztina, Szűcs György, A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai 2006/1.)
- A Nyolcak. (szerk.: Markója Csilla, Bardoly István, 2010, Printing-Demax Konzorcium)
- Die Acht. Ungarns Highway in die Moderne. A Nyolcak
- Fauves Hongrois. 1904-1914
- A magyar festészet rejtőzködő csodái II. szerk: Virág Judit- Törő István. Virág Judit Galéria, Budapest, 2005

Tihanyi Lajos portréja, 1910 körül

EGY VÁSZNON KÉT OLDALA

Az ifjú Tihanyi Lajos pályája kezdetén festette a pontosan datált, a párizsi Pont Saint-Michelt ábrázoló festményét. A híd látványa egy emeleti szoba ablakából kitekintve tárult a festő szeme elé. A mű a korai magyar modernizmus, a magyar Vadak korszakának egyik fóműve. A merész színek és a még merészebb perspektíva alkalmazásával Tihanyi műve a francia fauve-ok festészeti kísérletei között is előkelő helyen áll. Tihanyi ezen a festményén kristályosította ki az autonóm képépítés elvét, azaz – elfordulva az impresszionizmustól – a szem elé táruló látványt teljesen szabadon torzítva transzponálta a vászonra. A *Pont Saint-Michel* egy ritka, és értékes felfedezése a korai magyar modernizmusnak, amely elkészítését követően szinte egy teljes évszázadra eltűnt a művészettörténet szeme elől. Tihanyi későbbi visszaemlékezéseiben, önéletrajzaiban nem említette 1907-1908-as párizsi útját, így a festmény egyúttal a művész életrajzában is fontos dokumentuma. Azonban további meglepetéseket is rejt: a vászon hátoldalán Tihanyi néhány hónappal korábban, 1907 nyarán, Nagybányán festett korai alkotása bújjik meg. Az *Ádám és Éva* az útkereső fiatal első ismert festményei közül való, a művésszé válás első állomásának fontos rekvizituma.

Ilyen „újrahasznosított” vásznakat szinte minden modernista festő életművében

találunk: egyrészt a bohém életvitel miatt folytonos forráshiányban szenvedtek, másrészt egy-egy „megfordított” vászonnal a korábbi stílusuk, törekvéseik meghaladásának programját is adhatták. Hogy a jelen festményén melyik eset áll fenn, azt egyértelműen eldönteni nem tudjuk, azonban mindenképp fontos hangsúlyozni, hogy az *Ádám és Éva* kompozíció legalább annyira értékes alkotása Tihanyi korai, útkereső korszakának, mint a túloldalon látható *Pont Saint-Michel*. Ritka eset, hogy egy vászon mindkét oldalán olyan festményeket találunk, amelyek egyaránt organikus kapcsolatban a magyar modernizmus egyik vezető művészeinek korai űve-jébe, és ezen keresztül a magyar művészettörténet kánonjában is helyet követelnek maguknak. Tihanyi korai művei között szintén találunk egy megfordított vásznat: a Párizsban festett *Csónakázók* hátoldalára 1909 telén festette meg Tihanyi a budapesti *Klauzál teret*. Arra pedig, hogy a Nagybányán festett kép hátoldalára hogyan kerülhetett egy párizsi utcakép, Tihanyi saját festményeihez fűződő nagyon intim viszonya a magyaráztat. A festő híresen nehezen vált meg képeitől, mindig magánál tartotta szinte teljes életművét, bárhová is utazott. Ez a szokása a kezdetektől jellemző volt rá, így az sem meglepő, hogy az első nagybányai nyáron festett vásznait magával hurcolta párizsi tanulmányútjára.

Tihanyi Lajos a badacsonyi hegyek előtt, 1917

A Balaton kávézó enteriőre, 1910-es évek

Tihanyi Lajos a Vigadó téren

TIHANYI MŰVÉSZETÉNEK FORRÁSVIDÉKE

Tihanyi Lajos egy módos budapesti család másodszülött fiaként látta meg a napvilágot. Fiatalkorának jelentős részét a Balaton Kávéházban töltötte, amelynek apja volt a tulajdonosa. A Rákóczi úton elhelyezkedő elegáns kávéház a pesti szellemi élet egyik központja volt a századfordulás Budapestén: „a magyar közvéleményt valósággal a Balaton csinálta, a nagy politikai akciók onnan indultak ki, karrierük lendültek fel, és emberek buktak le a magasból a mélységbe”.¹ Passuth Krisztina meglátása szerint a kávéház milliője volt az első olyan élmény, amely az ifjú Tihanyit eltérítette egy megszokott polgári életpályától és egy oldottabb, bohém életforma modelljét nyújtotta számára.²

társai szerint.³ A művészet felé a kényszerű befelé fordulás vezette. *„Betegségem miatt otthontanulással élekedtem az eszem, csak olyan dolgokkal foglalkoztam, amik érdekelték – írta 1920-ban. – Hamar különben éreztem magam, és megértettem, a fennálló társadalmi berendezkedésben csak mint művész érvényesülhetek”*.⁴

Festővé Tihanyi gyakorlatilag autodidakta módon vált: 1903 és 1905 között az Iparrajziskolában, majd egy magániskolában tanult akt- és fejrészrajzot,⁵ azonban egyéni művészetét 1907-től kezdve a kortárs törekvések ismeretében, Nagybányán és Párizsban alakította ki. Tihanyi így vált a korai magyar modernista és avantgárd festészet

Signac és Maximilian Luce festményeit.⁶ Tihanyi Lajos művészé érést intenzíven a nagybányai festőiskolában töltött nyarak katalizálták, leginkább éppen az első, 1907-ben.⁷ Az ifjú Tihanyi a budapesti kiállítások hatására egyértelműnek látta, hogy művészetét a nagybányai kolónia modern művészi közegében fejlessze tovább, hiszen a frankofón progresszió legfontosabb mesterei dolgoztak ott ekkoriban. A korábban elsődlegesen Ferenczy Károly plein air naturalizmusának hatása alatt dolgozó kolónia addigra már túl volt a Czöbel Béla 1906-os hazatérését követő első Fauve-sokkon. A Párizsból hazalátogató festő Henri Matisse és a francia Vadak hírhozója volt, aki

Boromisza Tibor: Fürdőzők, 1909 magántulajdon

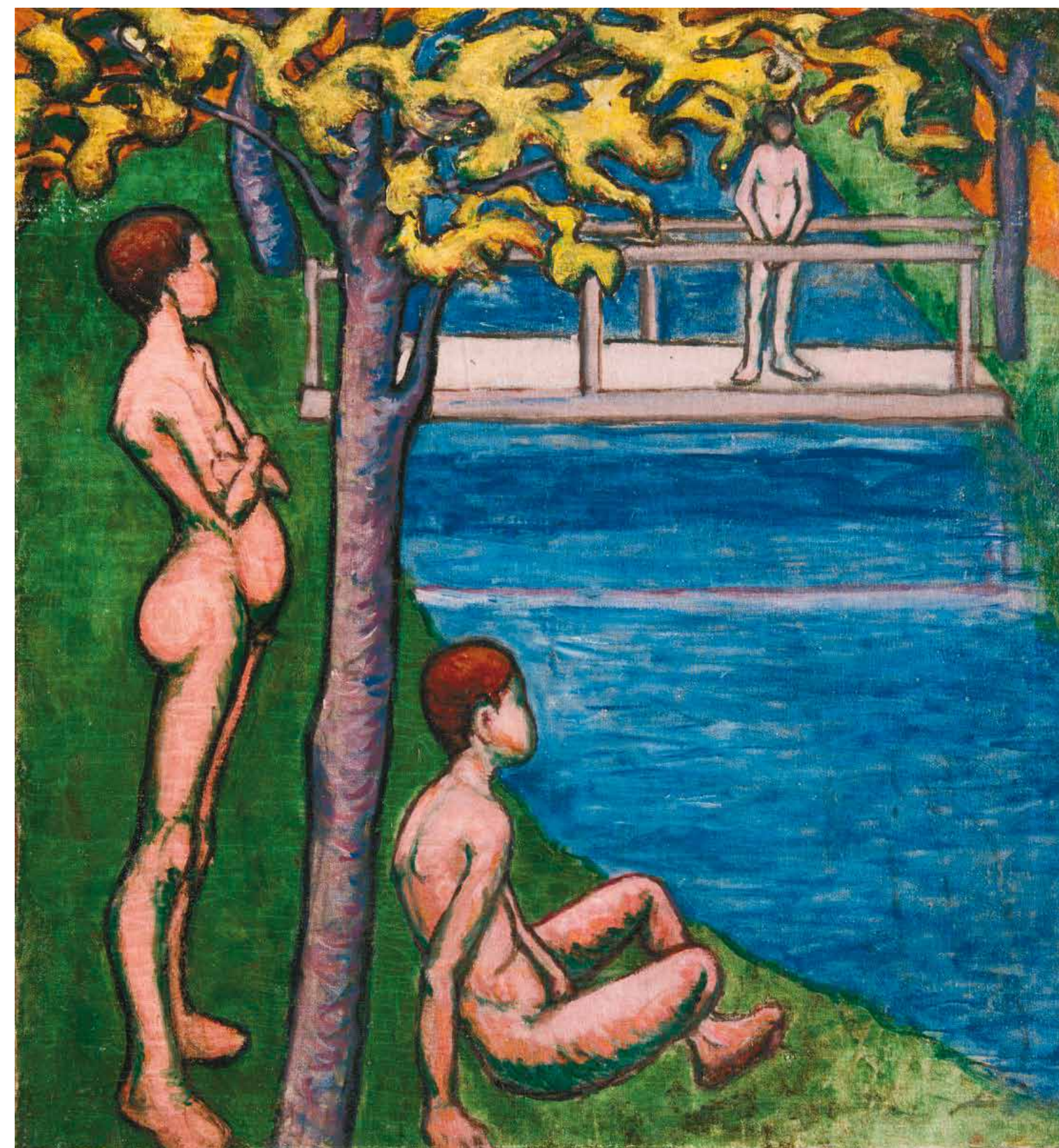
Tihanyi Lajos: Birkózók, 1909 lappang

A későbbi festő tizenegy éves korában agyhártyagyulladás következtében szinte teljesen elvesztette hallását, ami jelentősen befolyásolta életét. Ahhoz, hogy továbbra is a társadalom aktív tagja maradjon, meg kellett tanulnia beszélgetőpartnerre szájáról leolvasni a szavakat és arra a tőle telhető legjobb kijeléssel reagálni. A nehézkes kommunikáció Tihanyi egyéniségét is befolyásolta: indulatos, akaratos, lényegében „gyermeki” tulajdonságok jellemezték kor-

egyik legsajátosabb hangvétélű, folyamatosan megújulásra képes, pontosabban a megújulásra folyamatosan igényt tartó alkotójává. Rengeteg új ismerettel gazdagodott 1907 tavaszán a Nemzeti Szalon kiállításán, ahol a Paul Gauguin teljes életművét bemutató retrospektív kollektív mellett a poszt- és neoirimpreszionizmus vezető francia mestereinek munkáit mutatták be: többek között Vincent van Gogh, Paul Cézanne, Édouard Manet, Georges Seurat, Paul

erőteljes színeivel és tudatosan eltorzított kompozícióival felforgatta a magyar modernista festészet legfontosabb központját. Képeinek hatására többen is Párizsba utaztak, hogy a festészet legújabb irányát tanulmányozhassák. Szellemissége pedig a következő nyáron is tovább élt a festőiskolában. Nagybányára érkezve Tihanyi kapcsolatba került a neós körrel, az újfajta szemlélet mellett sok technikai fogást is elleshetett Boromisza Tibortól és Ziffer Sándortól.⁸

Tihanyi Lajos: Fürdőzők, 1907 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

SZÁRNYBONTOGATÁS: ÁDÁM ÉS ÉVA

Tihanyi Lajos: Táncoló aktok, 1907 körül magántulajdon

1907 nyarára, ahogyan Réti István írta, „igen megszapordott azoknak a száma, akik az új stílussal próbálkoztak,” és az ifjú Tihanyi is köztük tartozott.⁹ Azonban nem lett a neós festészet feltétlen híve: korai képein nem lehet egyetlen stílusirányzat egyeduralmát felfedezni. Munkái egyesítik magukban az 1907-es budapesti kiállításon megismert francia poszt- és neoimpreszionista mesterek eredményeit a nagybányai impresz-

A festményeken egyrészt jól érzékelhető az összbemomást előtérbe helyező plein air festészet tudatos megtagadása, valamint a neós hatások is, elsődlegesen a formavilág és a színhasználat esetében. A fiatal testeket Tihanyi tudatosan eltorzítva jelenítette meg: mindez egyértelműen a francia fauve-os felfogás reminiscenciája, amelynek legkiemelkedőbb képviselője Matisse volt.¹⁰ Az erőteljes kontúrhasználat, a kanyargó vo-

Tihanyi aktjai, akár csak a magyar Vadak ekkoriban készített hasonló kompozíciói, gyakorlatilag természetbe plántált aktstúdiomokra emlékeztetnek, ahol a táji háttér csak egyfajta kulisszaként szolgál.¹¹ Ebben a csoportba tartozik az *Ádám és Éva* kompozíciója is: a női alak műtermi előtanulmánya, több hasonlóan beállított akttal együtt Tihanyi hagyatékában is fennmaradt.¹² A festmény szűk, stilizált elemekkel kitöltött

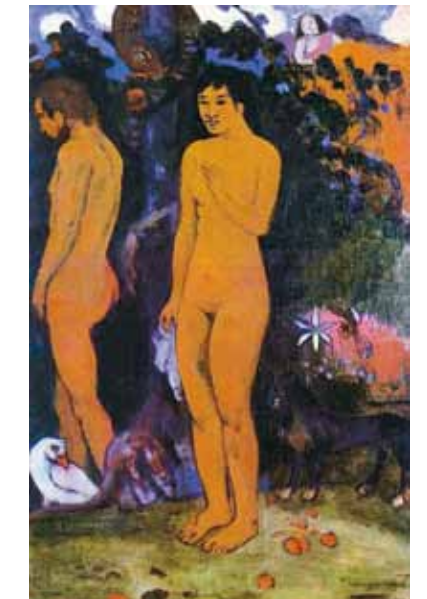
Paul Gauguin: Éva és a kígyó, 1889 (feltehetően szerepelt az 1907-es kiállításon a Nemzeti Szalonban)

Paul Gauguin: Könyörgés, 1903 National Gallery of Art, Washington DC

Paul Gauguin: Ádám és Éva, 1902 Ordrupgård Museum, Koppenhága

Henri Matisse: Bonheur de Vivre, 1905-1906 Barnes Foundation, Philadelphia

Henri Matisse: Kék akt (Emlék Biskrából), 1907 Baltimore Museum of Art, Baltimore

André Derain: Füüdözök, 1907 Museum of Modern Art, New York

szionista mesterek, és a Vadak kísérleteivel. Az első nagybányai nyár képei közül kiemelkednek a fiatal férfi- és női aktokat ábrázoló kompozíciók: a Magyar Nemzeti Galériában található *Füüdözök*, a *Táncoló aktok*, valamint az 1908-as *Pont Saint-Michel* vásznanak hátoldalán található *Ádám és Éva*. A tematikát Tihanyi később is fontosnak tartotta: 1909-ben készített, lappangó *Birkózók* című festményével szerepelt a *Nyolcak* első tárlatán.

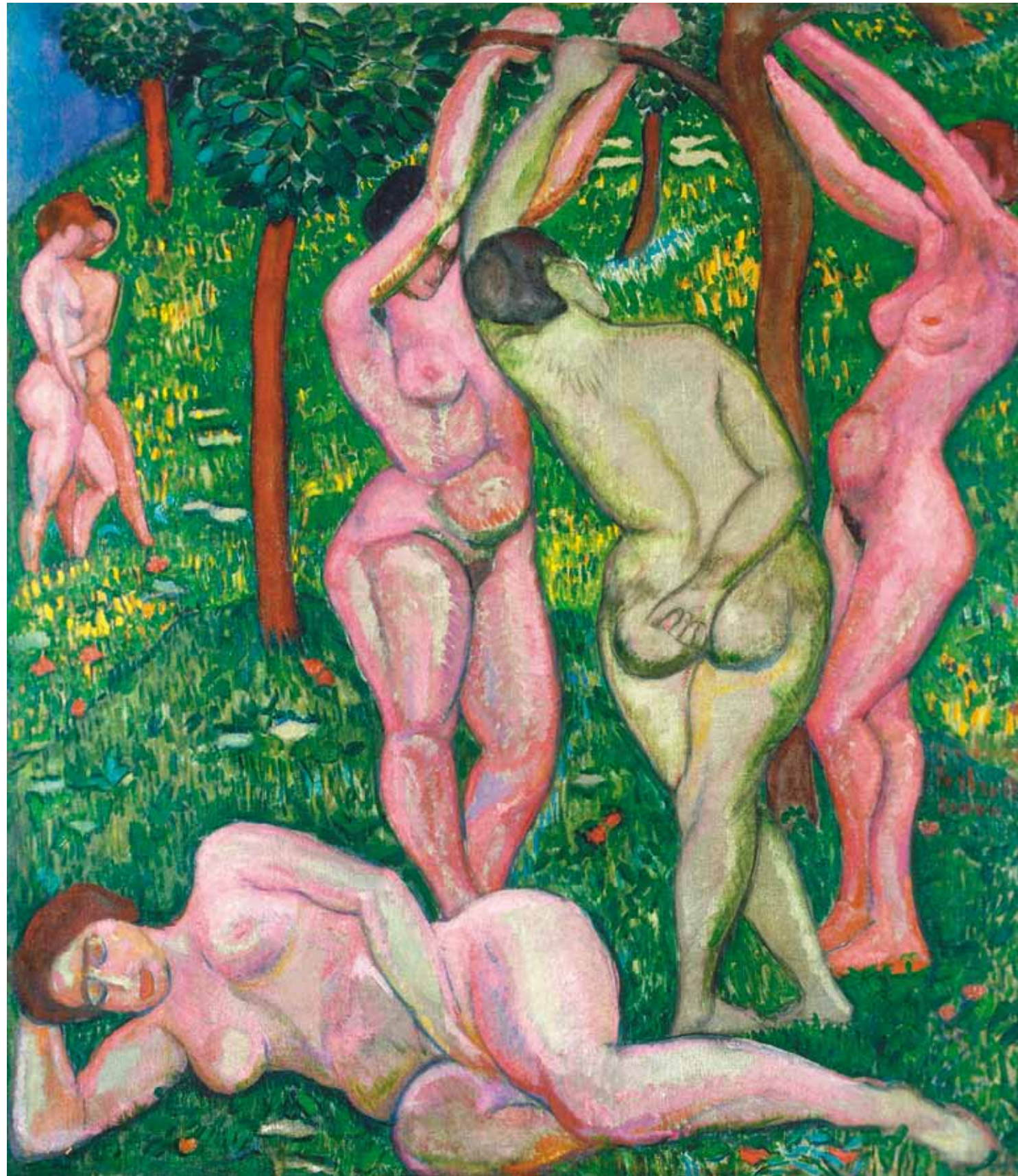
nalak azonban egyúttal a szecessziós festmények hangulatát is eszünkbe juttathatják. Színhasználatát tekintve Tihanyi nagyon közel került Gauguin posztimpreszionista palettájához. A francia mester Budapesten bemutatott képei között is több aktkép volt – mi több, egy *Évát* ábrázoló faragvány is –, amelyeknek erőteljes, sokszor a természetől elmozduló színezése a neós irány mellett hatással lehetett Tihanyi 1907 nyarán festett aktképeire is.

képterének bal és jobb oldalán helyezkedik el a háttal álló ifjú fiú és kontraposztban álló, arcát összekulcsolt kezeivel eltakaró női akt. A képtér közepét egy almafa törzse tölti ki, amelyről a fiú éppen egy gyümölcsöt szakít le. Az alakok lába alatt egy élénk sárga ösvény kanyarog a messzeségbe, a fa mögött pedig egy kerek virággyász tűnik elő. A bibliai kerettéma narratívája nincs jelen a festményen: nem látjuk a történet kulcsszereplőjét, az Évát megkísértő kígyót,

és az alakok mozdulatai sem felelnek meg a megszokott elrendezésnek. A két figura és az almafa ugyanakkor éppen elég erős reminiscenciák ahhoz, hogy a jelenet azonosítható legyen. A festmény elsődleges célja ugyanakkor mégis az, hogy a műtermi vagy iskolai

akttanulmányokat a stilizált táji környezettel összekapcsolja. A kompozíció ilyen jellegű megszerkesztettségét támasztja alá az is, hogy Éva alakjának beállítása szinte azonos Nadar egy 1856-ban készített fotóstúdiumával. Az úttörő 19. századi fotográfus képe alapján nem csak több, oktatási célra

is alkalmazott fotográfia készült, de Jean-Léon Gérôme is ezt a beállítást használta fel híressé vált, Phrynét (Praxitelés hetéra modelljét) ábrázoló 1861-es festményén.¹³ Így tehát az is lehetséges, hogy a beállítást Tihanyi nem modell, hanem reprodukció alapján skiccelte fel.¹⁴

Perrott Csaba Vilmos: Aktok a szabadban (Éden), 1907–1909 magántulajdon

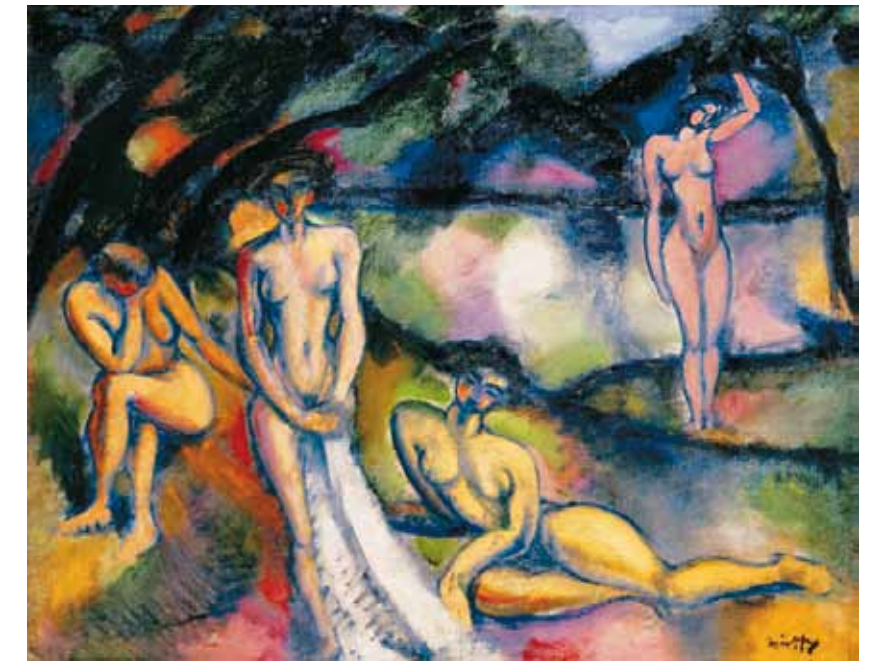
Czöbel Béla: Ülő fiúk, 1907 Janus Pannonius Múzeum, Pécs

Egyri József: Aranykor (Ádám és Éva), 1910 magántulajdon

Kernstok Károly: Fának támaszkodó fiúakt, 1908 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

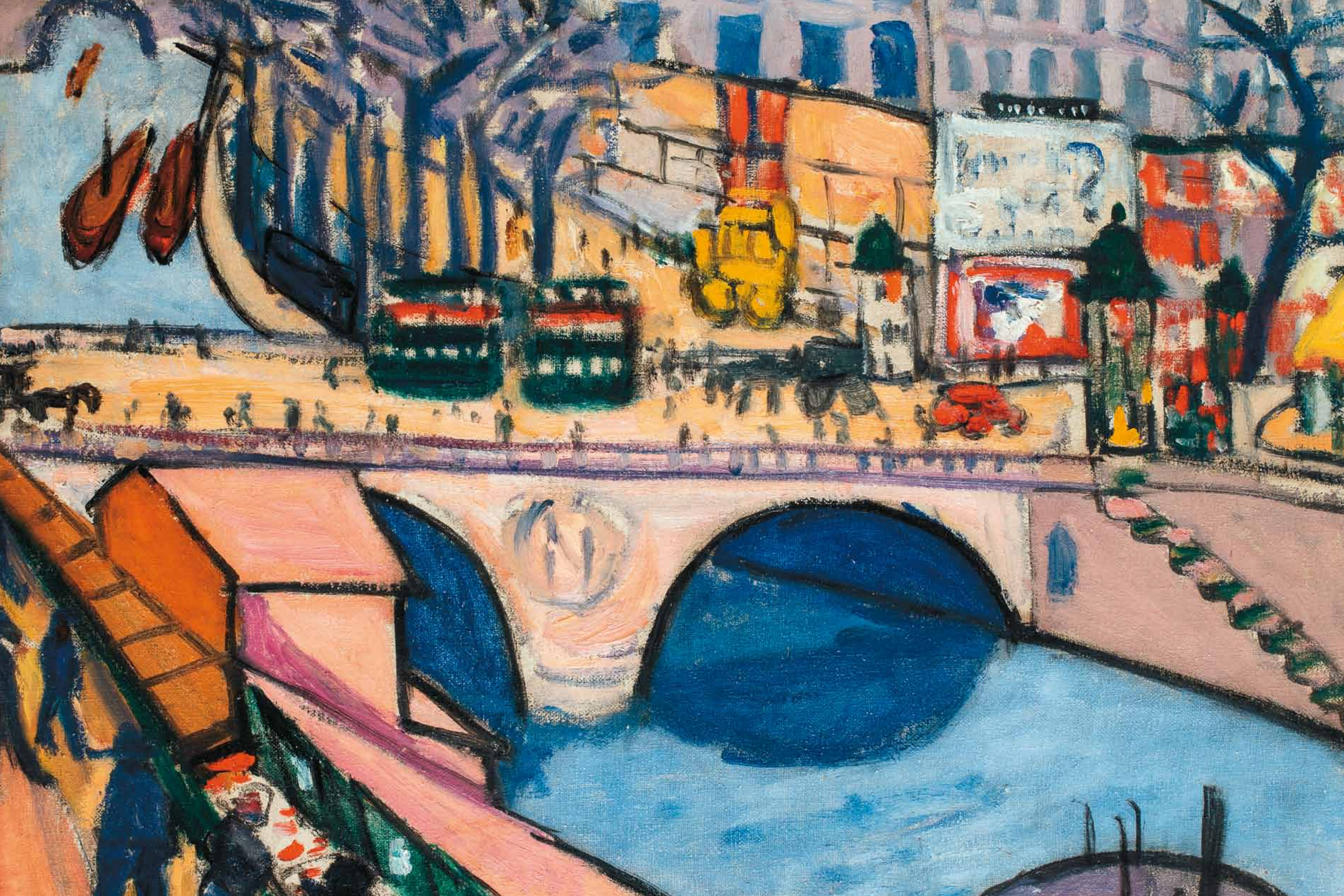
Márffy Ödön: Aktos kompozíció, 1909 Janus Pannonius Múzeum, Pécs

Nadar: Női akt, 1856 Metropolitan Museum, New York

Jean-Léon Gérôme: Praxitelés leleplezi Phrynét (részlet), 1861 Hamburger Kunsthalle, Hamburg

TIHANYI PÁRIZSBAN

Tihanyit a Nagybányán töltött nyarat követően már nem lehetett eltéríteni a művészeti utat. Családja anyagi támogatását élvezve azonnal Párizsba, a művészet központjába utazott, ahol 1907 telét, és 1908 kora tavaszát töltötte. A tanulmányútról szinte semmilyen információ nem maradt fenn, az ekkoriban a francia fővárosban tartózkodó magyar festők nem említik leveleikben, visszaemlékezéseikben, hogy találkoztak volna vele. Talán – Nagybányához hasonlóan – Párizsban is megmaradt kívülállóan. Egyedül az ekkoriban Párizsban élő műkritikus, Bölöni György emlékezett úgy, hogy egyszer találkozott a kezdő festővel. „Kint ültem egyszer Párizsban a Café de la Paix teraszán – írta 1938-ban. – A Boulevard járókelőinek sokaságában a véletlen elém sodorta Tihanyit. Utcai árusok mutatványos portékái iránt érdeklődött. Mert-hogy füle fel nem fogta a hangot, bizalmat-

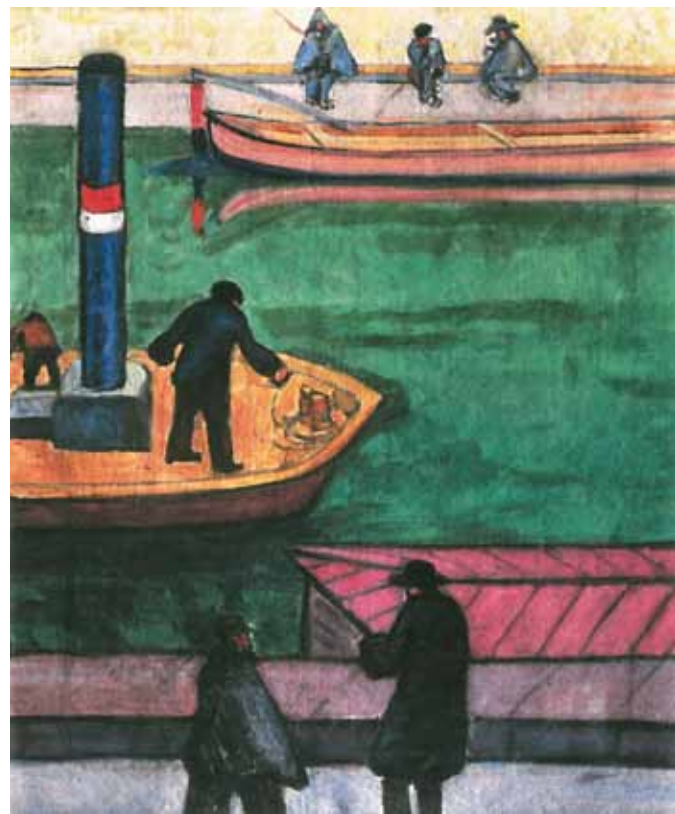
André Kertész:
Tihanyi Lajos párizsi műtermében, 1926

lan lett, és még inkább mindent tudni akart. Kíváncsisága fel kívánta törni a világ nagy, de legparányibb titkait is. Még egyszer egy éjszaka a »Foiles Bergères« leányvásárjában láttam, amint csókot áruló, olcsó kokottok évdtek vele”.¹⁵ A magányosan alkotó bohém fiatal tehát minden bizonnyal magába szippantotta a századforduló európai nagyvárosának minden különisége. Természetesen a nagyváros forgataga és éjszakai élete mellett Tihanyinak a modern művészeti kezdeményezések tanulmányozására is maradt ideje. 1920-as önéletrajzában emelte ki, hogy „a Picturáról való fogalmimat [a] Párisban töltött 4 hónap tisztázta előttem. [...] Gauguin, Matisse, Cézanne, az első ideál, de őt megismerve csak a régiek tiszteletére és megértéséhez jutottam. Elvettem minden formát, csak a természet megismerése és a tárgyak megkonstruálása volt előbb a feladat. Ez aztán gyorsan ve-

zetett a kép megkonstruálására”.¹⁶ Tihanyi autonóm „képépítés” iránti elkötelezettségének kulcsművei azok az olajfestmények, amelyek első párizsi útjáról maradtak fenn. Mindösszesen négy festmény, amelyekből két pár alkotható: két kép a szajnai csónakosokat ábrázolja a Quai Saint-Michelről letekintve, másik kettő pedig a Pont Saint-Michelt.

A szajnai csónakosokat megörökítő két festmény tematikusan egymáshoz kapcsolható ugyan, kompozíciójukban mégis jelentősen eltérnek egymástól. A Csónakázók szinte felülnézetből, erőteljes vízszintes osztásokkal ábrázolja a Szajna két partján álló és elhaladó csónakokat. A másik, Szajnai csónakosok című kép, éles komplementer színei drámai hangulatot

kölcsönöznek a bárkát hosszú evezőikkel kormányzó munkások csoportjának. Két évvel korábban, 1906-ban a szintén kezdő festőként Párizsba utazó Egry József festett hasonló, azonban felfogásában sokkal inkább az impresszionizmushoz kapcsolható kompozíciót a szajnai csónakosokról. Néhány évvel később pedig Ziffer Sándor ereszkedett le a rakpartra festőállványával,

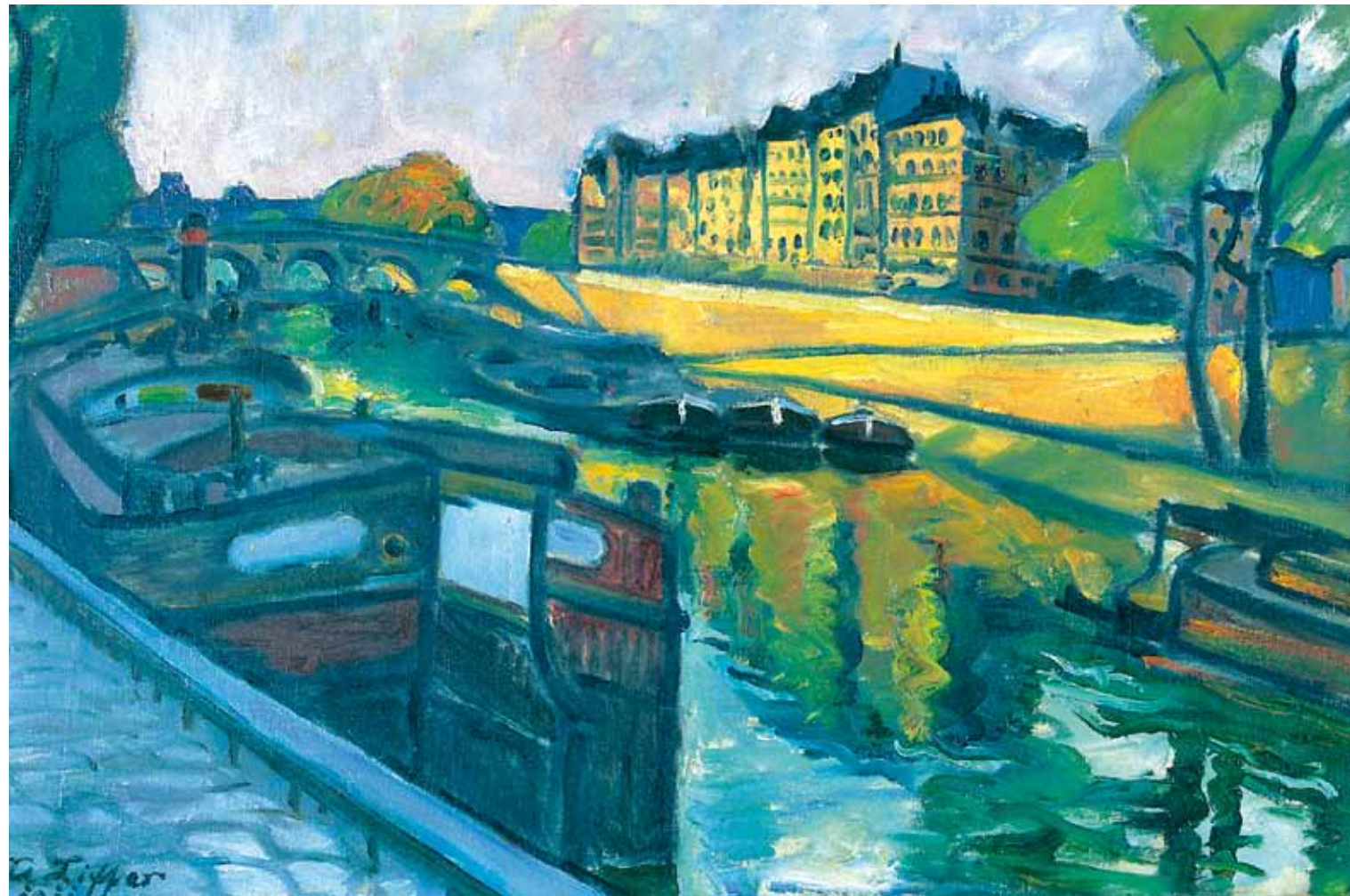
Tihanyi Lajos: Csónakázók, 1908
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

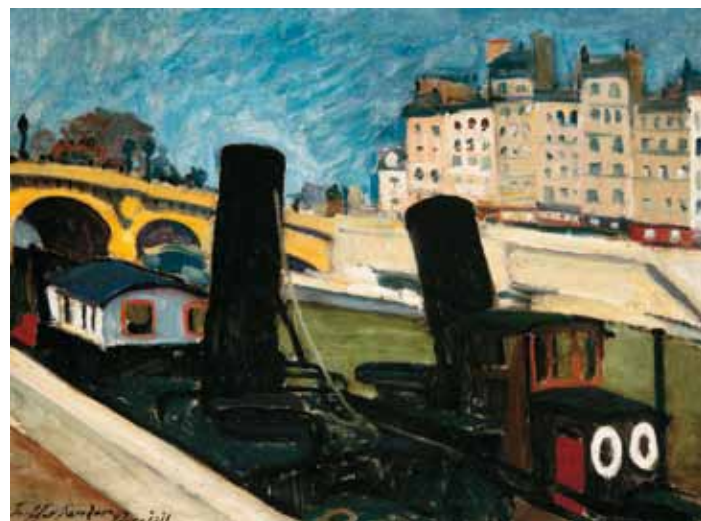
Egry József: Szajna-part, 1906
magántulajdon

Tihanyi Lajos: Szajnai csónakosok, 1907
magántulajdon

Ziffer Sándor: A Szajna-partnál, 1911
magántulajdon

Ziffer Sándor: Hajók a Szajrán, 1911
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

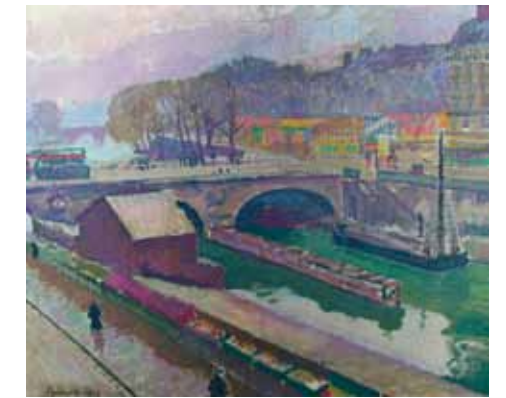
André Derain: London-híd, 1906
Museum of Modern Art, New York

Maximilien Luce: Pont Saint-Michel, 1900 körül
(a festő egyik Szajna-partot ábrázoló festménye szerepelt az 1907-es posztimpresszionista kiállításon a Nemzeti Szalonban), magántulajdon

Albert Marquet: A Pont Saint-Michel, 1912
Musée National d'Art Moderne,
Centre Georges Pompidou, Párizs

Andorkó Gyula: Szajnaparti részlet, 1908
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Quai des Grands-Augustins és a Pont Saint Michel az 1900-as években

A Pont Saint Michel a 20. század első évtizedében

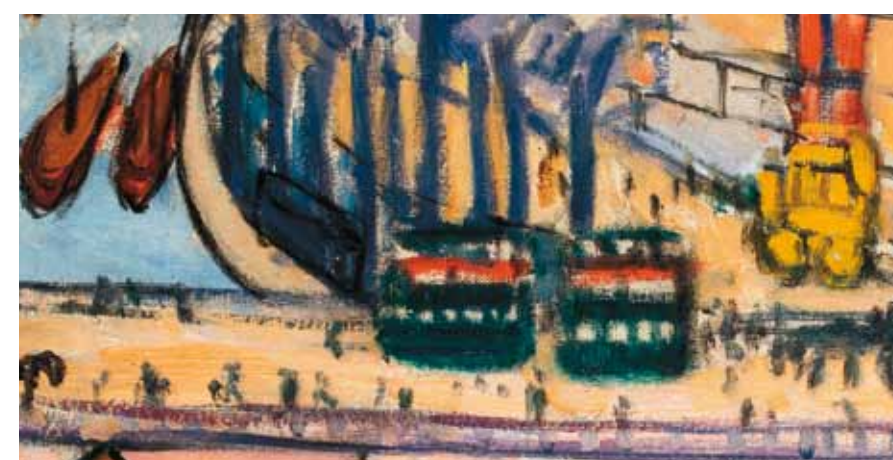
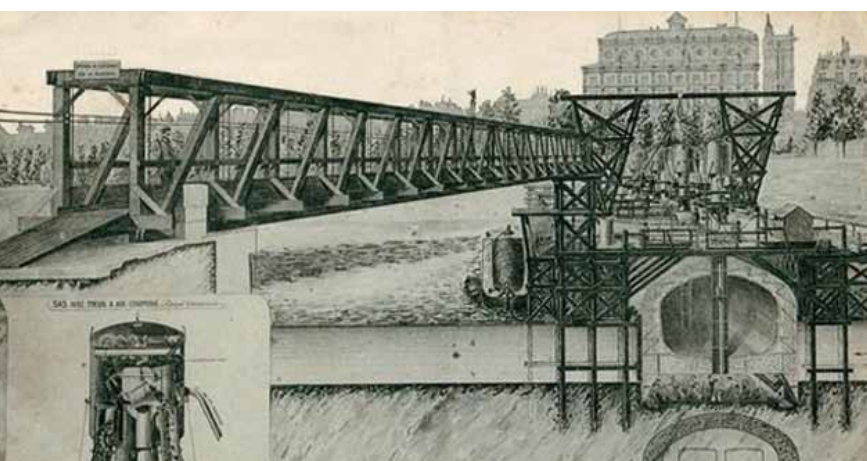

A Cité és a Pont Saint Michel

hogy a híd mögött előtűnő város látványát a csónakok, és uszályok közül örökítse meg. A *Szajnai csónakosok*on látható erőteljesen diagonális kompozíció, és a magasban elhelyezett horizont kiváló illusztrációi Tihanyi autonóm képépítési törekvéseinek, amelyek eredőjeként a francia fővárosban szerzett impressziókat nevezhetjük meg. A következő nyáron, Nagybányán festett városképein is gyakran találkozunk a szinte felülnézetből komponált képtérrel, valamint az önkényesen eltorzított perspektívával. Tihanyi összes párizsi festménye erős rálátásban, a magasból letekintve ábrázolja a látványt, így feltételezhető, hogy a festő nem a rakparton, hanem egy emeleti ablakban állította fel festőállványát. Molnos Péter hívta fel a figyelmet arra, hogy Tihanyi feltételesen a fiatalon elhunyt, szinte ismeretlen

Andorkó Gyula festőművésszel bérelhetett közös műtermet: Andorkónak ismert ugyanis egy szintén 1908-as datálású, a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményébe került festménye, amely a Pont Saint-Michelt ugyanabból a szögből ábrázolja, mint Tihanyi festménye.¹⁷ Az 1908-as Salon d'Automne katalógusának címjegyzékében Andorkó Gyula neve mellett a Quai Saint-Michel 15-ös számú épülete szerepel, amelyben ma egy hotel működik.¹⁸ A szobák ablakából kitekintve pedig szinte pontosan ugyanaz a látvány tárul a szemünk elé, amelyet a két fiatal festő is megörökített 1907-1908 telén. Feltételezhető tehát, hogy a két fiatal közös műtermet bérelt, a kezdő Tihanyi pedig főként a szoba ablakából kitekintve dolgozott első párizsi útja során.

A bohém Quartier Latin, a diáknegyedet északról határoló Szent Mihály rakpart a modernista festők kedvelt témája volt. Sok neoimpresszionista festő festette meg a Szajna partját és a felette átívelő, III. Napóleon idején átépített, modern hidat, amely mögött egyik irányból a Notre Dame monumentális homlokzata, a másik irányból pedig a nagyváros forragsza tűnik elő. Maximilian Luce szinte ugyanabban a kivágatban örökítette meg a Pont Saint-Michel látványát 1900 körül, amelyet pár évvel később Tihanyi is témájául választott. A festőtől egy Szajna-partot ábrázoló kép az 1907-es budapesti kiállításon is szerepelt. Henri Matisse Párizsba költözve néhány házzal odébb, a Quai Saint-Michel 19-es szám alatt bérelt műtermet, ahol ablakából kitekintve többször is megfestette a Szajna-partot.

A PONT SAINT-MICHEL

Henri Matisse: Pont Saint-Michel, 1900, Musée National d'Art Moderne - Centre Pompidou, Párizs

A festményeken a francia Fauve-mozgalom alapítójának stílusváltozásai is jól nyomon követhetőek, és a látvány még az 1910-es években a műteremben festett aktjain is gyakran feltűnik a képek háttérében. Matisse műtermét a korai években megosztotta Albert Marquet festőművésszel, aki szinte

programként festette a Pont Saint-Michelt az ablakon kitekintve. 1908-ból Marquet négy, a hidat azonos kivágatban ábrázoló festményét is ismerjük: a művész megörökítette a látványt nyáron, ősszel és télen is, de a nagy tavaszi áradás pillanatában is készített egy pillanatfelvételt a hídról.

A folyópart természetesen nem csak Párizsban volt a fauve-os festészet kiemelt témája: André Derain 1906-ban Londonban alkotott több városképet, amelyek a Temzén átnyúló London- és Charing Cross-Bridge-t ábrázolják.

André Derain: Charing Cross híd, 1906
Musée d'Orsay, Párizs

André Derain: Charing Cross híd, 1906
National Gallery of Art, Washington DC

André Derain: London-híd, 1906
National Gallery of Art, Washington DC.

Tihanyi első párizsi útjának és egyúttal korai életművének egyértelműen legkiérleltebb, legfontosabb kompozíciója a Pont Saint-Michel, amelyet a festő egymás után két változatban is elkészített. A festmények szinte teljesen megegyező kompozícióval rendelkeznek, szoros összetartozásuk így egyértelmű. A tavaly felbukkant első változaton Tihanyi részletesebb ecsetvonásokkal ábrázolta a nyüzsgő várost benépesítő embereket és járműveket, hívebben tükrözte „az ihlető élmény során feltáruló látványelemek valós térbeli elhelyezkedését”, valamint kevésbé vad színekből állította össze a kompozíciót. A második festményen Ti-

hanyi továbblépett és képét nagyobb foltokból, kevesebb részlet kidolgozásával, a valós látványtól – még inkább – eltávolodva alkotta újra. Nem véletlen, hogy ezt a második, letisztultabb, kidolgozottabb változatot tartotta magánál Tihanyi, aki egész életén át legjobban sikerült festményeivel igyekezett magát körülvenni.¹⁹

A modern nagyváros képze a magyar modernista festők körében nem Budapesthez, hanem Párizshoz kötődött: budapesti tematikájú városképeket szinte egyáltalán nem találunk a festők életművében a 20. század első évtizedéből.²⁰ A magyar Va-

duk párizsi városképei közül azonban csak igen kisszámú festmény maradt fenn. Ebbe a sorba illeszthető be Tihanyi első párizsi útja során készített műve, amely Czöbel Béla és Ziffer Sándor 1905-1907 között, vagy Rácz Péter 1909-ben festett képeihez hasonlóan a magyar modernizmus kiemelkedő alkotása. Tihanyhoz hasonlóan Czöbel és Ziffer is szobájuk ablakából kitekintve örökítették meg a szemük elé táruló látványt. Azonban Czöbel piacával vagy Ziffer forgalmas Boulevard-jával szemben Tihanyi szinte Párizs összes elemének esszenciális összefoglalását adta a Pont Saint Michel-t ábrázoló kompozícióján.

Henri Matisse: Pont Saint-Michel, 1901 körül
Santa Barbara Museum of Art

Henri Matisse: Pont Saint-Michel, 1904
magántulajdon

Henri Matisse:
Műterem a Quai Saint-Michel-en, 1917
The Phillips Collection, Washington, D.C.

Albert Marquet: A Pont Saint-Michel és a Notre Dame, 1905, magántulajdon

Albert Marquet: Pont Saint-Michel, 1908
Puskin Múzeum

Albert Marquet: Pont Saint-Michel árvíz idején, 1910 körül
Puskin Múzeum

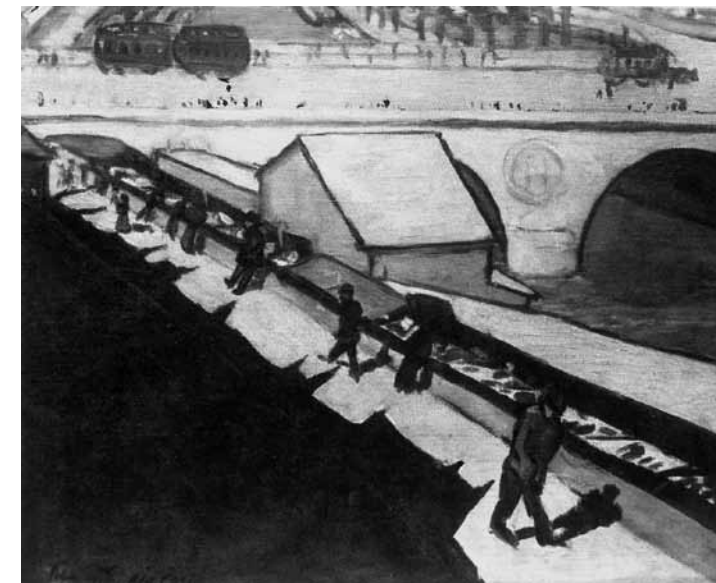
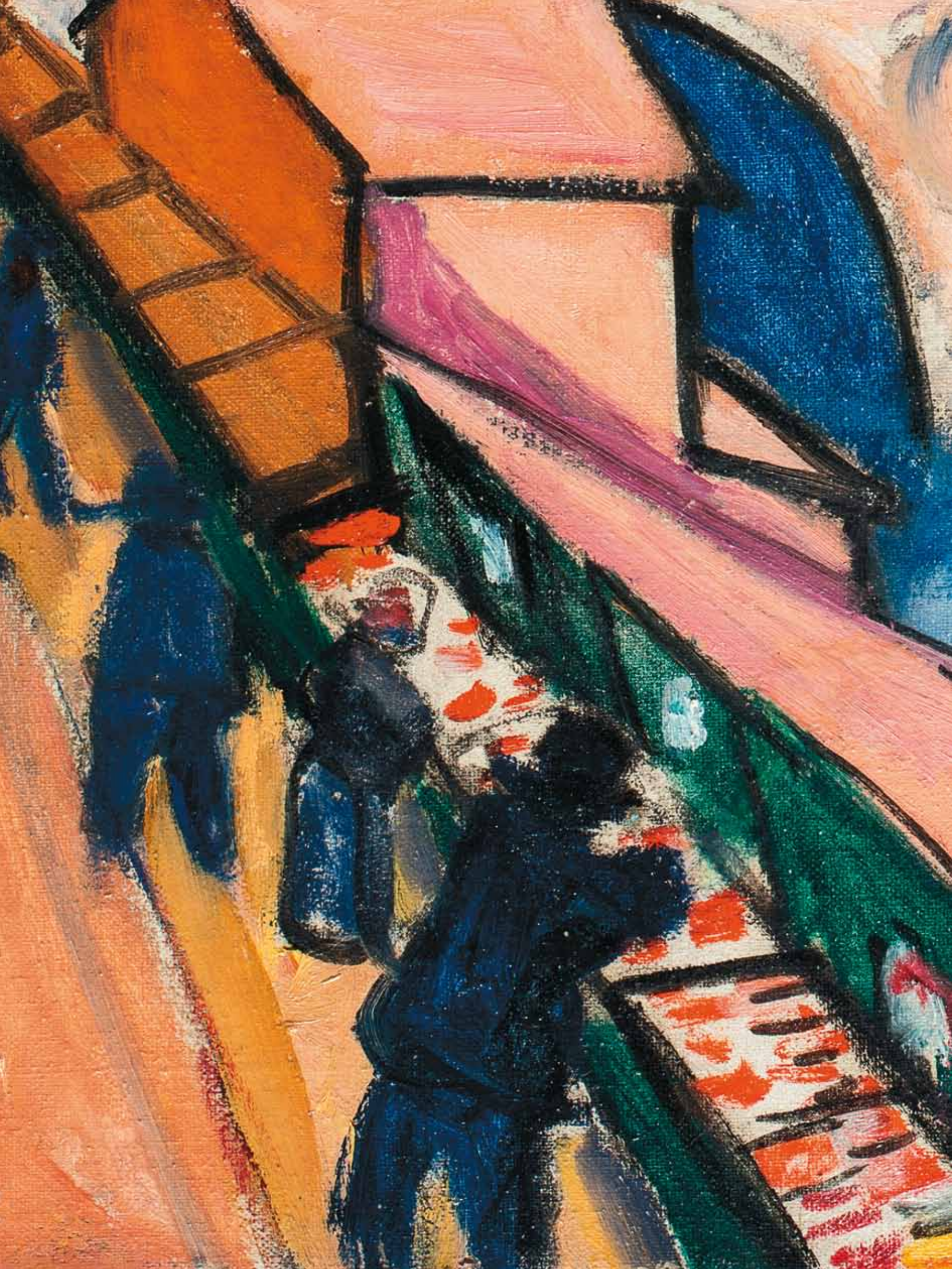
A NAGYVÁROS SZIMFÓNIAJA

A festményen Tihanyi a modern nagyváros rohanó életének egyetlen pillanatát ábrázolta, azonban ezen keresztül mintha annak minden részletét, minden aspektusát igyekezett volna megragadni. A helyszínválasztás kiváló lehetőséget biztosított erre: a belvárosi rakpartok forgataga és a Szajna déli partját az Île de la Cité-vel összekötő híd ekkoriban nem csak, hogy folytonos mozgásban volt, de jelentős átalakulásokon is esett át Tihanyi látogatásakor. A festményen két nagyszabású építkezést is láthatunk: a szigeten éppen ekkor kezdtek bele az Igazságügyi palota építésébe, és az alapozási munkálatok idejére a területet nagyméretű, plakátokkal teleragasztott palánkkal övezték. A másik építkezés Tihanyi látogatásakor a Szajna alatt zajlott: éppen

ekkor vezették át a négyes számú párizsi metróvonalat a folyó alatt. A hatalmas mérnöki bravúrnak számító építkezés egész Európában nagy visszhangot keltett és évekig megváltoztatta a belváros látképét is: a Place Saint-Michel helyén még Tihanyi látogatásakor is csak egy hatalmas, körülállványozott kráter tátongott. Festményén Tihanyi – a témát megfestő művészek közül egyedül – a víz alatti alagút építéséhez létrehozott szellőzőnyílás ipari építményét is megörökítette.²¹

A festmény többi alkotóeleme hasonlóan beszédes. Az előtérben a Szajna partján az ekkorra már Párizs egyik jelképévé vált könyvárusok, a bouquiniste-ek zöld színű ládái sorakoznak, a könyvek között pedig

a korzózó érdeklődők válogatnak. A hídon az emberek tömege között az emeletes, észak-déli villamos robog át, s a lovas kocsikat éppen egy égő vörös automobil hagyja le. A Szajna túlsó partján a plakátok forgataga fogadja a szemlélőt: egy jellegzetes párizsi hirdetőoszlop, a „*Colonne Morris*”, egy szintén plakátok kiragasztására használt nyilvános pissoir, de szintén hirdetések takarják el az Igazságügyi palota építkezését is. Előtte egy emeletes, sárga omnibusz robog. A benzinmotoros omnibuszok ekkoriban újdonságnak számítottak: 1906-ban jelentek meg Párizs utcáin, de néhány évvel később már ki is vonták őket a forgalomból, mert gyakran felborultak kanyarodás közben.

Tihanyi Lajos: Pont Saint-Michel (III.), 1910
magántulajdon

Ziffer Sándor: Párizsi utca, 1906/1907
magántulajdon

André Kertész: Tihanyi Lajos társasággal a Café du Dôme teraszán

Tihanyi festményén egészen különleges megoldást alkalmazott: a háttérrel nem a perspektíva szabályainak megfelelő rövidülésben ábrázolta, hanem mintegy „felgöngyöltette”, így az Île de la Cité fasora és a háttérben feltűnő Pont Neuf között a szajnai uszályok szinte felülnézetből láthatók. A nézőpontok szabad változtatása és az erőteljes kontúrhasználat egyaránt a képsíkok egymáshoz való közelítésének, a látvány szintetizálásának igényéből táplálkoznak.

A kép tehát nem csupán egy benyomás rögzítése, hanem az univerzális „Párizs-kép” kivetülése a vászonra.²² Hogy a helyszín és a művészi probléma milyen fontos volt Tihanyi számára, azt az is bizonyítja, hogy mikor két évvel később ismét Párizsban járt, ismét megfestette a Pont Saint-Michel, szinte azonos nézőpontból. A harmadik változat azonban sokkal kevésbé a helyszín nyüzsgését mutatja meg: a téli utca nagy részét a rakparti házsor árnyéka tölti ki, a Szajna és

a híd pedig csak a háttérben jelennek meg. Tihanyi 1921-ben ismét visszatért a híd témájához – ekkor azonban nem Párizsban, hanem Berlinben. A vörös és szürke színekből felépített, kubista és expresszionista formai megoldásokat vegyítő festmény jól példázza, hogy Tihanyi egész életében a folyamatos művészi megújulás programját vallotta magáénak.

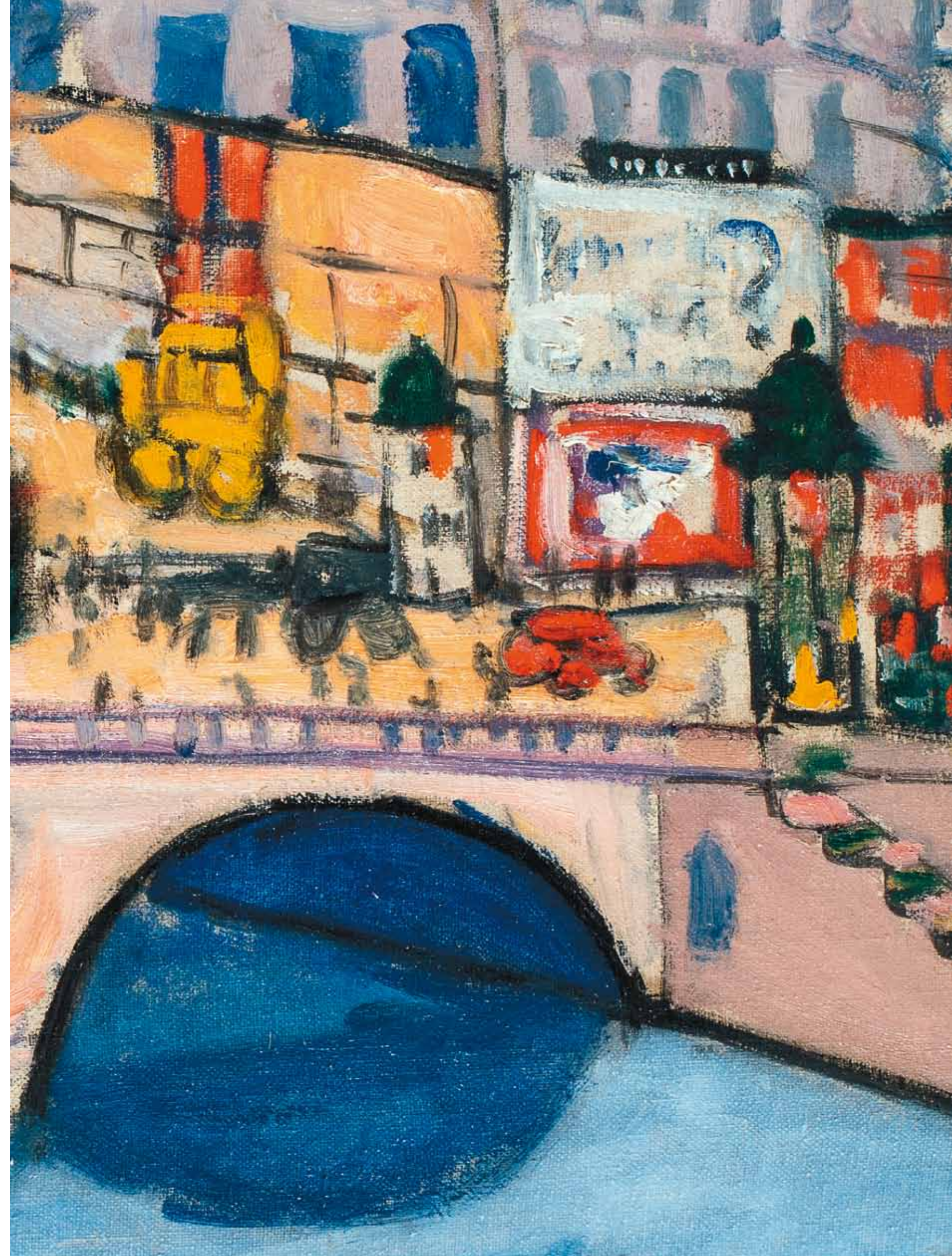
A MŰVÉSZ DEBÜTÁLÁSA

Tihanyi 1908 nyarat is intenzív alkotással töltötte a nagybányai művésztelepen. Festményeivel 1909 februárjában debütált Budapesten, a MIÉNK, azaz a Magyar Impresszionisták és Naturalisták Köre második kiállításán, a Nemzeti Szalonban. A modern magyar festőművészet minél több irányának bemutatása érdekében az idősebb generációhoz tartozó vezetőség meghívta a nagybányai neós festőket is a kiállításra, így kerülhetett Tihanyi is a „keresők” közé. A hangos kritikai visszhangot és a budapesti közönség jelentős ellenérzését kiváltó tárlat a MIÉNK belső szakadásához is ve-

zetett: a fiatalok elhagyták a csoportot. A Párizsból hazatérő kritikus, Bölöni György a Nemzeti Szalonból „kiutasított” fiatal modernnek kollekcijából szervezett erdélyi vándorkiállítást, és erre Tihanyi festményeit is beválogatta. A Nagyváradon, Kolozsvárott és Aradon bemutatott kiállítás nagy sikert aratott, többek között a „szinte gyermekember” Tihanyi *Intérieur* című festményét is kiemelte a kritika.²³ A kiállítás kapcsán Tihanyi Bölölinek írt levelében több eladó festményét is említette, többek között a 80-100 koronáért kínált *Pont St. Michel* című festményét, arra vonatkozóan azonban,

hogy a festmény szerepelt-e a vándorkiállítás egyik állomásán, nem rendelkezünk egyértelmű információval.²⁴ Mivel a Kieselbach Galéria által aukcionált első verzió vakrámáján a „K 200” felirat olvasható a festmény címe mellett, feltételezhető, hogy azt a változatot ajánlotta fel Tihanyi Bölölinek eladásra az utazó kiállítás kapcsán.²⁵ Decemberben Tihanyi is részt vett a Könyves Kálmán Szalonban megrendezett *Új képek* című tárlaton, amely a Nyolcak csoportta formálódásával új fejezetet nyitott a modern magyar festészet történetében is.

SZEREDI MERSE PÁL

JEGYZETEK

- 1 Róna Lajos visszaemlékezését idézi: Majoros Valéria Vanília: Tihanyi Lajos. A művész és művészete. Monument-Art, Budapest, 2004. 25.
- 2 Passuth Krisztina: Tihanyi Lajos. Egy bohém festő Budapesten, Berlinben és Párizsban. Kogart, Budapest, 2012. 25.
- 3 Passuth: Tihanyi, 2012. 23.
- 4 Tihanyi Lajos levele Németh Antalnak, Berlin, 1924. július 17. Közli: Majoros Valéria Vanília: *Tihanyi Lajos írásai és dokumentumok*. Monument-Art, Budapest, 2002. 204-207.
- 5 Passuth: Tihanyi, 2012. 27.
- 6 Nemzeti Szalon, Tavasz kiállítás, Gauguin, Cézanne stb. művei. Nemzeti Szalon, Budapest, 1907 [május].
- 7 Majoros Valéria: Tihanyi Lajos Nagybányán. In: Nagybánya, Nagybányai festészet a neósok fellépésétől 1944-ig. Miskolci Galéria – MissionArt Galéria, Miskolc, 1992. 119-127.
- 8 Passuth: Tihanyi, 2012. 31.
- 9 Réti István: A nagybányai művésztelep. Kulturtrade, Budapest, 1994. 29.
- 10 Barki Gergely: Párizstól a Paradicsomig. Utazás a magyar Vadak aktjai körül. In: Passuth Krisztina – Szücs György (szerk.): *Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2006. 148.
- 11 Barki: Párizstól a Paradicsomig, 2006. 152.
- 12 Passuth – Szücs (szerk.): *Magyar Vadak*, 2006. katalógus: 245.
- 13 Imre Györgyi (szerk.): A modell. Női akt a 19. századi magyar művészetben. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2004. 326 (Farkas Zsuzsa szócikké).
- 14 Lásd: Barki: Párizstól a Paradicsomig, 2006. 158.
- 15 Bölöni György: Tihanyi (1938). Közli: Majoros: Tihanyi, 2002. 453-456.
- 16 Tihanyi Lajos levele Németh Antalnak, Berlin, 1924. július 17. Közli: Majoros: Tihanyi, 2002. 204-207.
- 17 Molnos Péter: Tihanyi Lajos: Pont St. Michel 1908. Kieselbach Galéria, Budapest, 2016. 14-15.
- 18 Passuth – Szücs (szerk.): *Magyar Vadak*, 2006. 320.
- 19 Barki Gergely szíves szóbeli közlése alapján.
- 20 Forgács Éva: Budapest, a fehér folt. A főváros hiánya a huszadik század eleji magyar festészetben. Holmi, 2005/9. 1139; bővebben lásd: Szücs György: Táj és természet, ember és város. In: Passuth – Szücs (szerk.): *Magyar Vadak*, 2006. 159-172.
- 21 Molnos: Tihanyi, 2016. 28-29.
- 22 Kemény Gyula: Francia nyomvonalak a magyar Vadak és a neósok festészetében. In: Passuth – Szücs (szerk.): *Magyar Vadak*, 2006. 185-199.
- 23 Bővebben lásd: Majoros: Tihanyi, 2004. 34-37. Timár Árpád: A MIÉNK művészegyesület története a korabeli sajtó tükrében II. Művészet-történeti Értesítő, 2008/2, 265-275.
- 24 Tihanyi Lajos levele Bölöni Györgynek, Budapest, 1909. május 15. Közli: Majoros: Tihanyi, 2002. 35-36.
- 25 Barki Gergely szíves szóbeli közlése alapján.

Írta: Szeredi Merse Pál

Kiadta: **VIRÁG JUDIT GALÉRIA és AUKCIÓSHÁZ**, 2017

Foto: Mester Tibor

Katalógus terv: **KOMOGroup**,

Kovács Ildi – Molnár Dénes

Nyomás és kötés: Pauker nyomda

